

lijdendste, het innigste, waartoe zij — althans voorloopig — in staat schijnt. Maar deze innigheid is toch nog niet bepaald groot en dieptreffend, al te zelden ontroerend. Mevr. v. Ammers gaat den goeden kant op. Zij is misschien op weg een zeer belangrijk schrijfster te worden. Maar zij is het nog niet. Voor dát bereikt wordt moet de verandering in haar gemoedsleven, waarvan zekere accenten, in dat laatste gedeelte van haar boek vooral, bewijs geven, zich nog veel sterker ontwikkelen. *Ars longa vita brevis*. . . . Maar ik heb mij nog nooit zoo tot het werk van Mevr. v. Ammers aangehouden gevoeld als bij de lectuur der (ongeveer) 100 laatste pagina's van haar *Opstandigen*. . . . Als nu maar niet het succes bederft wat mij toeschijnt door heel ander soort levenservaringen in deze vrouweziel gesticht te zijn!

H. R.

HERMAN DE MAN, *Het wassende Water*, Rotterdam, Nijgh en van Ditmar, 1925.

Er zit een jonge kracht, een onweerstaanbaarheid van bloei en groei in dit boek. Hier spreekt een echt schrijver, een die van het woord houdt, van het pittige woord, en die vóoral het breede mint — de breede visie op 't leven der menschen en de breede schildering daarvan. Geen uitvoerige minutieuze detailbeschrijving, geen zelfbehagelijke wijdoopigheid, maar een mannelijke drang tot samenvatting — tot het koelheldere willen zien van de krachten die in het leven werkzaam zijn — niet de kleine, logische aanduidingen van een psychologisch gerechtvaardigde ontwikkeling, maar juist van de min of meer geheime krachten die de menschen soms maken tot bewegende machten. Als de menschen, die een romanschrijver uitbeeldt, werkelijk blijven en tegelijk bijna symbolisch zijn, zonder de sier en de ijlheid van een vooropgezet symbolisme dan naderen zij een realisme, dat ons zeer veel over het leven vertellen kan.

Het is misschien de fout geweest van een realisme dat nu sterven gaat, dat de arme mensch, de tobber, de zwoeger, gezien werd in de benauwdheid van een kleine wereld. Wie zulk een boek neerlei, voelde zich dikwijls angstig, omdat de wereld als een kooi was. Ongemeten krachten worstelden daar, maar het leek of het de taak van den schrijver was die krachten te herleiden en te rangschikken. Juist die rangschikking verhevigde de benauwenis. Hoe noodwendig was al dat leed, al die teleurstelling, al die armoede! Hoe precies stond het daar, hoe schraal, zonder achtergrond. Wel vol deernis was die uitbeelding en vol schrijversovertuiging en schrijversgaven, maar te zeer vervuld van aangelegenheden die den lezer wel iets leerden omtrent de dagelijksche beroeringen in de menschenziel, maar te weinig omtrent het ongewetene dat in elk menschenleven op zeker uur zijn geheime macht openbaren zal.